

Allochtone jongeren in Nederland – Factsheet

Deze factsheet gaat over de maatschappelijke positie van allochtone kinderen en jongeren in Nederland. Meeste aandacht gaat daarbij uit naar de positie van allochtone jongeren in het onderwijs en op de arbeidsmarkt. Daarnaast wordt aandacht besteed aan de vrijetijdsbesteding van allochtone jongeren en de sociaal-culturele integratie van allochtone jongeren. Onder allochtone jongeren wordt verstaan jongeren die afkomstig zijn uit een niet-westers of een niet-geïndustrialiseerd land of waarvan één van de ouders afkomstig is uit een niet-westers of een niet-geïndustrialiseerd land. Daarbij gaat het vooral om Marokkaanse, Turkse, Surinaamse en Antilliaanse jongeren. Deze bevolkingsgroepen worden hieronder aangeduid als allochtonen of als etnische minderheden. Meeste cijfers die hieronder worden gegeven slaan op jongeren onder de 25.

I - Demografie

Allochtone bevolkingsgroepen in Nederland zijn jonge bevolkingsgroepen. Van de niet-westerse allochtonen was op 1 januari 2004 38,1 procent jonger dan 20 jaar (CBS, 2004). Bij autochtonen is dat percentage 23,3 procent. In de leeftijdsklasse 20-29 jaar valt 18,7 procent van de allochtonen en 11,3 procent van de autochtonen. Van de allochtonen is 11,3 procent ouder dan 50 jaar en van de autochtonen is 35,7 procent ouder dan 50 jaar.

In 2004 behoorden zes op de tien niet-westerse allochtonen tot de eerste generatie. De tweede generatie groeide naar verhouding sterker en is sinds 1996 met twee derde toegenomen. Deze sterkere groei heeft zich in alle groepen voorgedaan. Meeste allochtone jongeren behoren tot de tweede generatie. De omvang van derde generatie allochtonen (personen waarvan één grootouder in een niet-westers land is geboren) is nog zeer klein. Op 1 januari 2004 ging het om circa 37.000 personen (SCP, WODC en CBS, 2005).

II - Onderwijspositie allochtonen

Allochtonen hebben in Nederland een veel lager opleidingsniveau dan autochtonen. Dit geldt met name voor migranten van de eerste generatie afkomstig uit Turkije en Marokko, van wie de meerderheid ten hoogste basisonderwijs heeft genoten. Dat betekent dat de meeste allochtone leerlingen in Nederland zogenaamde achterstandsleerlingen zijn: dat zijn leerlingen van laagopgeleide ouders. Leerlingen van laagopgeleide ouders halen gemiddeld minder goede resultaten dan leerlingen van hoogopgeleide ouders. Door de wisseling van generaties neemt het opleidingsniveau echter toe. Voor migranten van de tweede generatie ligt het opleidingsniveau een stuk hoger van voor migranten van de eerste generatie. Dat geldt met name voor Turken en Marokkanen. Van de Marokkanen en Turken heeft een kwart een mbo- of hoger diploma, van de Surinamers en Antillianen 40 procent en van de autochtonen 60 procent (SCP, 2003). Toch hebben veel allochtone jongeren geen startkwalificatie (dat wil zeggen een voltooide mbo, havo of vwo-opleiding). Van de 20-24 jarigen hebben Marokkanen en Turken rond de 60 procent geen startkwalificatie. Voor Surinamers en Antillianen ligt het percentage rond de 40 procent en voor autochtonen op ruim 20 procent (SCP, 2003).

Ook heeft de tweede generatie veel minder moeite met de Nederlandse taal. Dit geldt met name voor Turken en Marokkanen, waar de eerste generatie nog altijd moeite heeft met de Nederlandse taal. Door het gebruik van de eigen taal binnen gezinnen, hebben veel allochtone kinderen te maken met een taalachterstand als zij aan het onderwijs beginnen. Dit heeft een negatieve invloed op hun schoolloopbaan.

III - Basisonderwijs

In het schooljaar 2001/02 zaten in totaal 237.000 leerlingen uit de etnische minderheden op scholen voor het basisonderwijs (SCP, 2003). Dat is ongeveer 15 procent van het totale aantal leerlingen in het basisonderwijs.

Allochtone leerlingen presteren minder dan autochtone leerlingen. Met name Antilliaanse, Turkse en Marokkaanse kinderen hebben te maken met een achterstand op autochtone kinderen. Prestaties van deze kinderen blijven in groep 2 van het basisonderwijs achter bij die van autochtone niet-

achterstandsleerlingen. Wel is er sprake van een stijging van het aanvangsniveau. Turkse en Marokkaanse leerlingen hebben tussen 1994 en 2002 10 procent van hun achterstand weggewerkt; Surinaamse leerlingen hadden een kleinere achterstand en hebben nog eens ruim 30% van deze achterstand weggewerkt. De achterstand van Antilliaanse leerlingen is in groep 2 toegenomen.

Het blijkt dat sinds 1998 allochtone leerlingen in groep 8 van het basisonderwijs veel vooruitgang hebben geboekt op het gebied van rekenen. Sinds 1990 hebben Turkse en Marokkaanse leerlingen hun achterstand op autochtone niet-achterstandsleerlingen op het gebied van rekenen gereduceerd met 40 à 50 procent (SCP 2003). Ook blijkt dat de achterstand van Marokkaanse en Turkse kinderen in groep 8 kleiner is dan die in groep 4. Dat betekent dat allochtone leerlingen een leerwinst boeken. Turkse, Marokkaanse en Surinaamse leerlingen liggen in groep 8 nog maar ongeveer een half jaar achter (SCP, WODC en CBS, 2005). Antilliaanse leerlingen hebben een achterstand van driekwart jaar. Autochtone achterstandsleerlingen hebben de kleinste rekenachterstand.

Op taalgebied hebben allochtone leerlingen een grotere achterstand. Met name Turkse en Antilliaanse leerlingen doen het slecht. De Marokkaanse en Antilliaanse leerlingen doen het iets beter, maar halen niet het niveau van de Surinaamse. Omgerekend in leerjaren hebben Turkse en Antilliaanse leerlingen in groep 8 nog een taalachterstand van bijna tweeënehalf jaar op autochtone niet-achterstandsleerlingen. Marokkaanse leerlingen lopen twee jaar achter. Surinaamse leerlingen lopen ongeveer één jaar achter op autochtone leerlingen die niet tot de achterstandsgroepen net als autochtone achterstandsleerlingen (SCP, WODC en CBS, 2005). Wel hebben allochtone leerlingen afgelopen 15 jaar vooruitgang geboekt. Gerelateerd aan autochtone niet-achterstandsleerlingen hebben Turkse, Marokkaanse en Surinaamse leerlingen in groep 8 sinds 1988 tussen de 27 procent en 40 procent van hun oorspronkelijke taalachterstand goedge maakt, terwijl Antilliaanse leerlingen slechts 13 procent van de achterstand hebben weggewerkt (SCP, WODC en CBS, 2005).

De scores op de Cito-toets gaan bij alle minderheidsgroepen behalve Antillianen omhoog. Surinamers scoren het hoogst, Antillianen het laagst. Allochtone kinderen blijven wel slechter socoren dan autochtone kinderen (SCP, WODC en CBS, 2005). Opvallend is de inhaalslag van Turkse en vooral Marokkaanse leerlingen. Beide groepen hebben in acht jaar tijd 30 procent van hun achterstand op autochtone niet-achterstandsleerlingen ingelopen. Hun gemiddelde eindtoetsscore is in 2002 vier punten hoger dan in 1994. De Marokkaanse leerlingen scoren inmiddels zelfs op het niveau van de Surinaamse leerlingen, die in het laatste meetjaar verrassenderwijs minder zijn gaan presteren.

Het SCP heeft jarenlang overadvisering geconstateerd (SCP, WODC en CBS, 2005): het geven van relatief hoge adviezen aan allochtone leerlingen bij het begin van het voortgezet onderwijs. In de jaren 80 en 90 was daar zeker sprake van. Maar onderzoek van het ITS uit Nijmegen heeft aangetoond dat vanaf eind jaren 90 sprake is van onderadvisering dan van overadvisering bij allochtone leerlingen (Claassen en Mulder, 2003).

Tot nu toe zijn de prestaties van allochtone leerlingen afgezet tegenover autochtone niet-achterstandsleerlingen (SCP 2003). Als je de prestaties van allochtone leerlingen afzet tegenover die van autochtone achterstandsleerlingen (dat zijn autochtone leerlingen met laagopgeleide ouders) krijg je een ander beeld. De leerprestaties van autochtone achterstandsleerlingen zijn de afgelopen 12 jaar achteruitgegaan. Zij doen het nog beter dan allochtone achterstandsleerlingen maar hebben een behoorlijke achterstand op niet-achterstandsleerlingen.

Er is altijd veel te doen over etnische segregatie in het onderwijs. Uit onderzoek blijkt dat segregatie een gering negatief effect heeft op de prestaties van allochtone leerlingen (Westerbeek, 1999; Driessen et al 2003). SCP constateert dat scholen met veel allochtone leerlingen (zwarte scholen) steeds meer grip hebben gekregen op allochtone leerlingen (SCP 2003). Zwarte scholen hebben de leerachterstanden van allochtone leerlingen weten te verminderen. Bovendien is de leerwinst op zwarte scholen niet geringer dan op witte scholen. De analyses geven zelfs aan dat scholen met veel allochtone leerlingen er beter in slagen de taalachterstand van allochtone leerlingen te verminderen.

Overheid voert sinds de jaren 80 een beleid dat gericht is op het wegwerken van achterstanden bij allochtone en autochtone achterstandsleerlingen. In 1998 is het onderwijsachterstandenbeleid gedecentraliseerd en omgedoopt in het Gemeentelijke Onderwijsachterstandenbeleid (GOA). Criterium waarmee beoordeeld wordt of een leerling wel of geen achterstandsleerling is, is de opleiding die de ouders van de leerling hebben genoten. Scholen ontvangen voor een leerling met

laagopgeleide ouders meer geld dan voor een leerling met hoogopgeleide ouders. In 1986 werd een gewichtenregeling ingevoerd op grond waarvan scholen met veel achterstandsl leerlingen meer personeel konden aanstellen. In deze gewichtenregeling tellen allochtone achterstandsl leerlingen 1,9 zo zwaar als niet-achterstandsl leerlingen, en tellen autochtone achterstandsl leerlingen 1,25 zo zwaar. Daarnaast worden in het kader van het GOA scholen met veel achterstandsl leerlingen ondersteund, die tekort schieten in hun onderwijsaanpak. Effecten van het onderwijsachterstandenbeleid zijn niet duidelijk. Er is het verleden wel kritiek uitgeoefend op het GOA. Nu denkt met genuanceerder over de resultaten van het achterstandenbeleid (*SCP 2003*).

Onder het GOA valt ook het beleid gericht op de voor- en voerschoolse educatie (VVE). VVE is ingevoerd omdat allochtone en autochtone achterstandsl leerlingen met een achterstand aan het basisonderwijs beginnen. Het is dan logisch om juist in de voerschoolse periode te interveniëren. Probleem is dat minder dan de helft van de doelgroep deelneemt aan het VVE. Een ander probleem is de onzekerheid over de effecten van de VVE.

IV - Voortgezet onderwijs

In het schooljaar 2004/2005 zaten in leerjaar drie van het voortgezet onderwijs 72 procent van de allochtone leerlingen op het leerwegondersteund onderwijs (lwoo) of het vmbo, terwijl van de autochtone leerlingen maar 54 procent op het lwoo of vmbo zaten. Van de allochtone leerlingen zat 25 procent op het havo of vwo. Van de autochtone leerlingen 43 procent. Tussen de verschillende allochtone groepen bestaan er wel verschillen. Van de Turkse leerlingen zit 20 procent op het havo of vwo, van de Marokkaanse leerlingen 19%, van de Surinaamse leerlingen 27% en van de Antilliaanse leerlingen 27%. Er is sinds het schooljaar 1995/'96 wel wat veranderd.

De allochtone leerlingen slagen iets minder vaak dan autochtone leerlingen. Het slagingspercentage voor allochtone leerlingen bedroeg op het vwo 83 procent, op het havo 79 procent en, op de vmbo 88 procent. Voor autochtone leerlingen bedroegen deze slagingspercentages respectievelijk 94 procent, 91 procent en 95 procent. Tussen de verschillende etnische groepen bestaan er overigens behoorlijke verschillen. Zo slaagde maar 73 procent van de Turkse vwo-leerlingen tegenover 90 procent van de Antilliaanse leerlingen. Laatste jaren zijn voor alle leerlingen en op alle schooltypes de slagingspercentages omhoog gegaan (*CBS 2004*).

Onder allochtone leerlingen komt schooluitval en voortijdig schoolverlaten vaak voor. Vaker dan onder autochtone leerlingen. Schooluitval betekent dat een leerling het onderwijs verlaat zonder enig diploma te hebben behaald. Van iedere vijf allochtone scholieren verlaat er één het onderwijs zonder diploma. Van de tien autochtone schoolverlaters gaat er bijna één van school zonder diploma (*CBS 2003*). Voortijdig schoolverlaten betekent dat leerlingen het onderwijs verlaten zonder dat zij een startkwalificatie hebben behaald. Een startkwalificatie staat gelijk aan een havo- of vwo-opleiding dan wel een voltooide basisberoepsopleiding in het mbo. Van alle autochtone leerlingen verlaten iets meer dan een kwart het onderwijs zonder een startkwalificatie. Van alle allochtone leerlingen gaat de helft van school zonder startkwalificatie.

Schooluitval komt met name veel voor onder Turkse en Marokkaanse jongeren (*SCP, 2003*). Onder deze twee bevolkingsgroepen is er wel sprake van een dalende trend. Sinds 1998 is de schooluitval onder Marokkanen en Turken flink gedaald. Dit geldt met name voor de meisjes. Schooluitval onder Turkse meisjes ligt nu op hetzelfde niveau als onder Turkse jongens. De schooluitval onder Marokkaanse meisjes is gezakt onder dat van de Marokkaanse jongens (*SCP, 2003*). Onder Surinamers en Antillianen is de schooluitval niet afgenomen.

Voor wat betreft het schoolverlaten (schooluitval en voortijdig schoolverlaten) zijn er grote verschillen tussen meisjes en jongens: 32 procent van de jongens tegenover 25 procent van de meisjes (*CBS, 2002*). Onder allochtonen is dit verschil groter: 33 procent van de jongens tegenover 20 procent van de meisjes. Vooral bij de Marokkanen zijn er grote verschillen tussen jongens en meisjes. Het percentage Marokkaanse jongens dat uitvalt of voortijdig de school verlaat is 55 procent. Het percentage Marokkaanse meisjes is 40 procent. Met name de schooluitval onder Marokkaanse meisjes is laag: 12 procent. Bij Marokkaanse jongens is dat twee maal zo hoog.

Naarmate de ouders hoger opgeleid zijn, is de kans dat de kinderen de school voortijdig verlaten een stuk kleiner (*CBS, 2002*). Van de autochtone kinderen van wie de ouders uitsluitend lager onderwijs hebben gevolgd, gaat 46 procent voortijdig van school. Wanneer de ouders een hogere opleiding hebben gevolgd verlaat nog slechts 12 procent van de leerlingen voortijdig de school. Onder

allochtone leerlingen neemt het schoolverlaten eveneens af naarmate de ouders hoger opgeleid zijn. Onder allochtonen echter is het verband tussen opleiding van de ouders en schoolverlaten minder sterk dan onder autochtonen. Andere risicofactoren voor de hoge uitval zijn: lage prestaties bij aanvang van het voortgezet onderwijs, opgroeien in een eenoudergezin en het schoolgaan in de vier grote

Net als het basisonderwijs heeft ook het voortgezet onderwijs een achterstandsregeling voor allochtone leerlingen: de cumi-regeling. In het kader van deze regeling krijgen scholen extra geld bedoeld om taalachterstanden bij allochtone leerlingen te bestrijden. De cumi-regeling heeft minder gewicht en reikwijdte dan de bestrijding van achterstanden in het basisonderwijs. Ook wordt er een specifiek beleid gevoerd gericht op schooluitval en voortijdig schoolverlaten. Zo worden alle leerlingen die het onderwijs verlaten zonder een startkwalificatie te hebben gehaald, geregistreerd door aparte centra (*SCP, 2003*). Deze centra proberen dan hen terug te leiden naar het onderwijs.

V - Hoger onderwijs en middelbaar beroepsonderwijs

Meeste jongeren kiezen na het voortgezet onderwijs voor een vervolgopleiding in het middelbaar beroepsonderwijs of het hoger onderwijs. Als allochtone jongeren eenmaal een diploma hebben behaald in het voortgezet onderwijs stromen zij vaker door naar een vervolgopleiding dan autochtone jongeren. Het is zelfs zo dat allochtone jongeren vaker dan autochtone jongeren kiezen voor de hoogst mogelijke opleiding. Zo stroomt 80 procent van de allochtone vwo'ers door naar het wetenschappelijk onderwijs, tegenover 67procent van de autochtone vwo'ers (*SCP, WODC en CBS, 2005*). Van de allochtone havo-leerlingen kiezen 84 procent voor een vervolgopleiding in het hbo tegenover 77 procent voor autochtone havo-leerlingen..

Vanwege de relatief hoge deelname van allochtone jongeren aan het mavo en vmbo is het niet verwonderlijk dat het aandeel allochtone jongeren op het mbo het hoogst is. Bij Marokkanen en Turken stroom ongeveer de helft van de relevante leeftijdsgroep (17-jarigen) het mbo in (*SCP 2003*). Bij Surinamers en Antillianen liggen die cijfers wat lager, maar nog altijd hoger dan bij autochtonen (zo'n 31%). Binnen het mbo is er sprake van een oververtegenwoordiging van allochtone studenten op de lagere niveaus. Over uitval in het mbo zijn geen betrouwbare cijfers beschikbaar.

Ondanks de hoge doorstroompercentages is het aandeel allochtone studenten in het hoger onderwijs laag. Dit komt uiteraard door de lage deelname van allochtone jongeren aan het vwo en havo. Bij Turken en Marokkanen belandt in het schooljaar 2003 ongeveer 20 procent van de relevante leeftijdsgroep (18, 19 en 20-jarigen) in het hbo, terwijl dat bij Surinamers 22 procent is en bij Antillianen 22 procent . Van de autochtonen komt een derde in het hbo terecht (*SCP, WODC en CBS, 2005*).

Bij Turken en Marokkanen stroomt in het schooljaar 2001/'02 rond de procent van de relevante leeftijdsklasse in het wetenschappelijk onderwijs. Dat is ten opzichte van 1995/'96 een verdubbeling. Van de Surinamers en Antillianen stroomt rond 10 procent het wetenschappelijk onderwijs in, van de autochtonen 17 procent (*SCP, WODC en CBS, 2005*).

Afgelopen jaren steeg het aantal Marokkaanse en Turkse jongeren dat naar het hbo gaat. Deze stijging bij allochtone jongeren was sterker dan bij autochtone jongeren. Laatste gegevens wijzen erop dat onder de eerstejaars van 2004/5 het percentage allochtonen duidelijk is gezakt terwijl het percentage allochtonen onder eerstejaars sinds 2000 langzaam toeneemt. Op de universiteiten nam het percentage allochtone eerstejaars af van 16 naar 14, en op de hogescholen van 15 naar 13 ten opzichte van het jaar daarvoor.

De uitval van allochtone studenten uit het hoger onderwijs is hoger dan de uitval van autochtone studenten (*Crul en Wolff, 2002*). In het hbo ligt de uitval onder allochtone studenten in de eerste twee studiejaar iets boven de 25 procent, dat is zo'n 5 procentpunten hoger dan onder autochtone hbo'ers. In het wetenschappelijk onderwijs ligt de uitval lager. Onder autochtone studenten bedraagt de uitval zo'n 6 à 7 procent, onder allochtone studenten zo'n 7 à 9 procent. Definitieve cijfers over de uitval onder allochtone kunnen niet nog niet gegeven worden (*SCP, 2003*). Uiteindelijk haalt ongeveer tweederde van de studenten in het wetenschappelijk onderwijs de eindstreep.

VII - Arbeidsmarktpositie allochtone jongeren

Onder jonge allochtonen is er sprake van hoge werkloosheidcijfers. In 2004 is van de jonge niet-westerse allochtone beroepsbevolking (15-24 jaar) 23 procent zonder werk, tegen 12 procent van de autochtone jongeren (*CBS Statline*). Tussen de allochtone groepen zijn de verschillen in jeugdwerkloosheid niet zo groot. Van de Turkse, Marokkaanse, Surinaamse en Antilliaanse jongeren is rond de 24 procent werkloos, van de overige niet-westers allochtone jongeren is 20 procent zonder werk. Laatste jaren is de werkloosheid gestegen. In 2002 was de werkloosheid onder allochtone jongeren in de leeftijd van 15 tot en met 24 jaar minder hoog: onder Surinaamse jongeren 18 procent, onder Antilliaanse jongeren 15 procent, onder Turkse jongeren 12 procent en onder Marokkaanse jongeren 15 procent.

De arbeidsmarktparticipatie van allochtone jongeren tot 25 jaar is lager dan die van autochtone jongeren. De netto arbeidsmarktparticipatie onder Turkse jongeren is 30 procent, onder Marokkaanse jongeren is 27 procent, onder Surinaamse jongeren 39 procent en onder Antilliaanse jongeren 29 procent. Onder Nederlandse jongeren is de netto arbeidsmarktparticipatie 42 procent (*SCP, WODC en CBS, 2005*).

Allochtone jongeren hebben een zwakke positie op de arbeidsmarkt. De werkloosheid onder allochtone jongeren is twee tot drie keer zo hoog als onder autochtone jongeren. Hoe is dit verschil te verklaren? De achterstand van allochtone jongeren is voor een deel toe te schrijven aan kenmerken die hun kansen bij het zoeken naar werk verkleinen. Hierbij kan worden gedacht aan het lagere opleidingsniveau van allochtone jongeren of het gebrek aan arbeidservaring bij allochtone jongeren. Toch kan het verschil maar ten dele worden toegeschreven aan zulke kenmerken. Ook wanneer daarvoor wordt gecontroleerd is de kans op werkloosheid onder allochtone jongeren beduidend groter dan voor autochtone jongeren (*SCP 2003*). Op basis van persoonlijke kenmerken zou de verwachte werkloosheid onder allochtone jongeren rond de 10 à 11 procent moeten bedragen. In werkelijkheid ligt de werkloosheid twee tot drie keer zo hoog. Het verschil tussen verwachte en feitelijke werkloosheid bij allochtone jongeren moet worden gezocht bij de kloof tussen het zoekgedrag van autochtone werkgevers aan de ene kant en het zoekgedrag van allochtone werkzoekenden aan de andere kant. Werkgevers gebruiken zoekkanalen en zoekmethodes die niet aansluiten bij de zoekkanalen en zoekmethodes van etnische minderheden. Allochtonen, met name Turken en Marokkanen, zoeken via hun eigen netwerken naar werk en maken vaker gebruik van uitzendbureaus en arbeidsbureaus. Werkgevers maken juist weinig gebruik van het arbeidsbureau en raadplegen eveneens hun informele kanalen (*Dagevos, Odé en Pels 1999*). Echter, de informele kanalen van etnische minderheden en werkgevers overlappen elkaar nauwelijks en daardoor sluiten vraag en aanbod niet op elkaar aan.

Een andere oorzaak van de hoge werkloosheid onder allochtonen is het gegeven dat veel allochtone jongeren een tijdelijk contract hebben. Tegen de veertig procent van de allochtone jongeren tot 25 jaar heeft een tijdelijk arbeidscontract (*SCP 2003*). Bij autochtone jongeren gaat het om 22 procent. Als het economisch slechter gaat lopen zij het grootste risico om hun baan te verliezen. Het blijkt ook dat van de werkloze allochtone jongeren 33 procent hun baan hebben verloren vanwege het aflopen van een tijdelijk contract. Andere belangrijke redenen van uitstroom zijn ruzie op het werk (16%) en het beginnen van een opleiding of studie (42%).

De oorzaken van de slechte arbeidsmarktpositie waarmee allochtone jongeren te kampen moeten ook worden gezocht bij het wervings- en sectiebeleid van Nederlandse werkgevers. Werkgevers geven de voorkeur aan autochtone werknemers doordat zij de vaardigheden van allochtone werknemers als beter beoordelen. Beeldvorming over allochtonen werkt dus tegen hen op de arbeidsmarkt (*Olde Monnikhof en Buis 2001; Veenman 1995*). Een onderzoek naar de beeldvorming over jonge allochtone werknemers dat in 2002 is uitgekomen bevestigt maar weer een dat discriminatie een belangrijke rol speelt (*Kruisbergen en Veld 2002*). In dit onderzoek wordt vastgesteld dat werkgevers een negatiever beeld hebben over de arbeidsprestaties van allochtonen dan van autochtonen, waarbij de beeldvorming over Antillianen en Marokkanen negatiever is dan de beeldvorming over Surinamers en Turken. De aannamebereidheid hangt hiermee direct samen. Zes procent van de werkgevers geeft aan dat zij een vacature niet zouden opvullen met een allochtoon; 18 procent zegt dit alleen te doen als er geen aanbod van autochtonen is. De negatieve beeldvorming over allochtonen weerspiegelt niet de recente ervaringen die een deel van de werkgevers heeft met

jonge allochtone werknemers. Deze ervaringen zijn vrij positief, terwijl de beeldvorming over de arbeidsprestaties van allochtonen negatief blijft.

Ook blijkt dat in sollicitatieprocedures allochtonen zich vaak te terughoudend opstellen waardoor hun kwaliteiten niet goed naar voren komen. Daardoor worden allochtone werkzoekenden vaker geweigerd.

Naast onderzoek naar beeldvorming over allochtone werkgevers is er ook gebruik gemaakt van test cases om discriminatie op de arbeidsmarkt aan te tonen. Bij test cases solliciteren allochtone en autochtone kandidaten solliciteren naar dezelfde vacatures. Deze testpersonen verschillen naar etnische afkomst, maar zijn in andere opzichten (leeftijd, geslacht, beheersing Nederlandse taal, opleiding, kleding, voorkomen) hetzelfde. Bovenkerk heeft in 1976 en 1995 met behulp van testcases onderzoek gedaan naar discriminatie op de arbeidsmarkt (*Bovenkerk, 1977; Bovenkerk, Ramsdoed en Gras, 1995*). Bovenkerk heeft in beide gevallen discriminatie geconstateerd. Uit vergelijkend onderzoek blijkt dat discriminatie op de arbeidsmarkt in Nederland meer voorkomt dan in de buurlanden (*Zegers de Buijl, 2000*).

Een artikel in de Volkskrant van 21 mei 2004 illustreerde hoe discriminatie op de arbeidsmarkt te werk kan gaan. In het artikel werd bericht over een Amsterdamse man die bij winkels naar een vacature solliciteerde. Wanneer hij solliciteerde onder de naam Nassiri kreeg hij meestal geen bericht of direct een afwijzing. Indien hij vervolgens solliciteerde onder de naam Verduin werd hij wel uitgenodigd voor een gesprek. In alle gevallen was zijn Curriculum Vitae identiek.

In augustus 2005 werden de resultaten gepresenteerd van een onderzoek naar discriminatie van allochtone stagiaires in het MBO dat werd verricht door de in opdracht van Groen Links (*Groen Links 2005*). In het onderzoek werden in totaal 336 bedrijven in benaderd door proefpersonen die zich voordeden als mbo-scholier en een Nederlandse dan wel een Marokkaanse opgaven in het telefoongesprek. Het bleek dat vooral bedrijven in de bouwsector het niet zo begrepen op scholieren met een Marokkaanse achternaam. Slechts 15 procent maakte een kans maakt op een uitnodigingsgesprek tegen 41 procent van de scholieren met een Nederlandse naam. In de detailhandel en in de horeca zijn de verschillen veel kleiner. De onderzoekers verklaren de terughoudendheid in de bouw door de relatieve onbekendheid van de werkgevers met werknemers van buitenlandse komaf.

VIII - Vrijtijdsbesteding

Over de vrijetijdsbesteding van allochtone jongeren zijn minder cijfers en gegevens beschikbaar dan over hun positie op de arbeidsmarkt en in het onderwijs. Er is wel wat onderzoek verricht. Hieruit blijkt onder meer dat jongeren vooral recreëren binnen hun eigen etnische groep (*Keune, Noonstra en Overgaag, 2003*). Ook wijst onderzoek uit dat het patroon van vrijetijdsbesteding onder allochtone jongeren anders is dan onder autochtone jongeren. Autochtone jongeren maken meer gebruik van het cultuur- en uitgaansaanbod, zoals theater, concerten, cafés en de bioscoop, dan allochtone jongeren. (*Crok et al 2002*) Feesten met muziek en festival worden zowel door allochtonen en autochtonen bezocht (*Rijpmma en Roques, 2000*). Migranten van de eerste generatie doen weinig aan sport. Dit geldt niet voor allochtonen van de tweede generatie. Zij lopen de achterstand op autochtonen snel in. Wel sporten allochtonen iets meer in teamverband dan in individueel verband (*Rijpmma en Roques, 2000*).

IX - Sociaal-culturele integratie en identiteit

De structurele integratie van minderheden wordt gemeten aan de hand van de positie in het onderwijs en op de arbeidsmarkt. De sociaal-culturele integratie heeft betrekking op de contacten die etnische minderheden onderhouden met autochtone Nederlanders, op het delen van bepaalde culturele opvattingen met autochtone Nederlanders en de mate van identificatie met de eigen groep. Probleem bij sociaal-culturele integratie is dat identiteit en cultuur niet samenvallen. Migranten kunnen zich sterk identificeren met hun eigen groep. Maar dit betekent nog niet dat zij zich niet aanpassen aan de samenleving waarin zij wonen. Hieronder wordt met name ingegaan op de verschillen tussen de eerste en tweede generatie voor wat betreft identiteit en sociaal-culturele integratie.

Allochtonen van de tweede generatie gaan in hun vrije tijd vaker om met autochtonen dan allochtonen van de eerste generatie (SCP, WODC en CBS, 2005). Dit geldt vooral voor Antillianen en Marokkanen. Turkse jongeren gaan het meest om met hun eigen groep. In de leeftijdsklasse 15-24 jaar gaat 61 procent van de Turken om met groepsgenoten. Bij Marokkanen gaat het om, 42 procent, Surinamers 35 procent en Antillianen 36 procent. Bij Turken, Antillianen en Surinamers is er nauwelijks verschil met de oudere leeftijdsklassen. Dit geldt wel voor Marokkanen,

Verschillen tussen Antillianen en Surinamers van de tweede generatie aan de ene kant en Marokkanen en Turken van de tweede generatie aan de andere kant, zijn er ook op het gebied van culturele oriëntaties.

Als gekeken wordt naar opvattingen over familiezin, autonomie van kinderen, man-vrouwrollen en religieus liberalisme dan hebben Marokkanen gemiddeld gesproken de minst moderne opvattingen, gevolgd door Turken, Antillianen en Surinamers (SCP, 2003). De tweede generatie heeft iets modernere opvattingen dan de eerste generatie. De verschillen zijn echter wel gering. Dit geldt met name voor Turken en Marokkanen.

Voor wat betreft man-vrouwrollen heeft de tweede generatie minder traditionele opvattingen. Dit verschil is het grootst bij Marokkanen. (SCP, WODC CBS 2005). Religie speelt voor beide generaties een belangrijke rol. Dit geldt met name voor Marokkanen en Turken.

Uit tijdreeksen (tussen 1998 en 2005) blijkt dat in de opvattingen over man-vrouwrollen geen duidelijk opwaartse of neerwaartse trends zichtbaar zijn (SCP, WODC en CBS, 2005) Dit geldt ook wanneer we onderscheid maken naar generatie en geslacht. Er is dus geen sprake van een ontwikkeling in de richting van meer moderne opvattingen, maar het omgekeerde is evenmin het geval.

Overgrote meerderheid van Turkse en Marokkaanse jongeren rekent zich tot een religie (percentages liggen boven de 90). Hierbij gaat het uiteraard om de islam. Bij hen is er geen verschil met ouderen. Dit in tegenstelling tot Antilliaanse en Surinaamse jongeren, waar jongeren zich minder vaak tot een religie rekenen dan ouderen. Autochtonen rekenen zich het minst tot een religie (SCP, WODC en CBS, 2005).

Bij Turken en Marokkanen zijn er wel verschillen tussen eerste en tweede generatie wat betreft religieus gedrag, de persoonlijke betekenis van het geloof en de gehechtheid aan de navolging van regels. Dan blijken jongeren en leden van de tweede generatie minder actief (zoals. moskeebezoek, bidden), minder orthodox en minder intens toegewijd aan het geloof.

Allochtonen van de tweede generatie beheersen het Nederlands een stuk beter dan allochtonen van de eerste generatie. Met name Turken en Marokkanen van de tweede generatie beheersen het Nederlands een stuk beter dan de eerste generatie. Het niveau waarop zij de taal beheersen verschilt niet veel van Antilliaanse en Surinaamse jongeren.

De allochtonen van de tweede generatie voelen zich vaker Nederlander of rekenen zich tot beide groepen dan die van de eerste generatie. De verschillen zijn erg groot bij de Antillianen en de Marokkanen. Opvallend is dat 40 procent van de leden van de Turkse tweede generatie zich overwegend Turks voelen. Dit aandeel is fors hoger dan in de tweede generatie van de Marokkanen (26 procent).

X - Conclusie

De maatschappelijke positie van allochtone jongeren blijft achter bij die van autochtone jongeren. Afgelopen 10 jaar is de positie van allochtone jongeren verbeterd. Dit geldt met name voor hun positie in het onderwijs: allochtone jongeren presteren beter en meer allochtone jongeren stromen door naar hoge vormen van onderwijs. Ook de arbeidsmarktpositie van etnische minderheden is de afgelopen 10 jaar verbeterd. De laatste jaren echter, is de positie van allochtone jongeren op de arbeidsmarkt wel dramatisch verslechterd. Daar hebben allochtone jongeren een flinke achterstand op autochtone jongeren.

De sociaal-culturele integratie van allochtone jongeren laat een gemengd beeld zien. Surinamers en Antillianen schuiven op naar Nederlandse samenleving. Dit geldt in mindere mate voor Turken en Marokkanen. Turken en Marokkanen schuiven wel op naar de Nederlandse samenleving voor wat

betreft opvattingen over waarden en beheersing van Nederlandse taal. Tegelijkertijd blijven zij zich sterk met hun eigen groep identificeren.

Eddie Nieuwenhuizen
November 2005

Literatuur

CBS (2002). *Allochtonen in Nederland 2002*. Voorburg / Heerlen: Centraal Bureau voor de Statistiek

CBS (2003). *Allochtonen in Nederland 2003*. Voorburg / Heerlen: Centraal Bureau voor de Statistiek

CBS (2004). *Allochtonen in Nederland 2004*. Voorburg / Heerlen: Centraal Bureau voor de Statistiek,

CBS Statline Zie: www.cbs.nl

Claassen, A. en L. Mulder (2003). *Leerlingen na de overstap.: Een vergelijking van vier cohorten leerlingen na de overgang van basisonderwijs naar voortgezet onderwijs met nadruk op de positie van doelgroep leerlingen van het onderwijsachterstandenbeleid*. Nijmegen: ITS

Crok, S. et al. (2002). *Vrijtijdsbesteding jongeren in Amsterdam*. Amsterdam: 0+S, het Amsterdamse Bureau voor Onderzoek en Statistiek

Crul, M. en R. Wolff (2002). *Talent gewonnen. Talent verspild? Een kwantitatief onderzoek naar de instroom en doorstroom van allochtone studenten in het Nederlands Hoger Onderwijs 1997-2001*. Utrecht: Expertisecentrum Allochtonen Hoger Onderwijs (ECHO), 2002

Dagevos, J. A.W.M. Odé en T. Pels (1999). *Etnisch-culturele factoren en de maatschappelijke positie van etnische minderheden: Een literatuurstudie*. Rotterdam: EU Rotterdam – ISEO

Driessen, G. et al (2003). *Sociale integratie in het primair onderwijs. Een studie naar de relatie tussen sociale, religieuze en cognitieve schoolcompositie en de cognitieve en niet-cognitieve positie van verschillende groepen leerlingen*. Amsterdam / Rotterdam: SCO-Kohnstamm Instituut – Universiteit van Amsterdam / Stedelijk Bureau FAO Rotterdam, 2003

Keune, C. et al (2002). *Allochtone jeugd: Voortuitgang of stilstand. Maatschappelijke positie. Beleid en onderzoek in de periode 1989-1998*. Utrecht: Verwey-Jonker Instituut, 2002

Keune, C., Boonstra, N. en Overgaag, A. (2002). *Mijn vrienden ken ik van de straat. Vrijtijdsbesteding van jonge Turken en Marokkanen in de openbare ruimte*. Utrecht: Verwey-Jonker Instituut, 2002

Kruisbergen, E.W. en Veld, Th. (2002). *Een gekleurd beeld: Over beoordeling en selectie van jonge allochtone werknemers*. Assen: Koninklijke Van Gorcum, 2002

Kruiter, J. (2002). *Groningen community schools. Influence on child behaviour problems and education at home*. Groningen: GION – RU Groningen, 2002

Min. OCW. (2005). *Kennis in kaart*. Den Haag: Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen

Olde Monnikhof, M. en Buis, T. (2001). *De werving en selectie van etnische minderheden: Een onderzoek naar het zoekgedrag van werzoekende etnische minderheden en het wervings- en selectiegedrag van werkgevers in zes sectoren*. Doetinchem: Elsevier Bedrijfsinformatie

Rijpma, S.G. en Roques, C. (2000). *Diversiteit in vrijetijdsbesteding: Rapportage van een onderzoek naar de deelname van Surinaamse, Tukse en Marokkaanse Rotterdammers van de 1^e en 2^e generatie aan onder andere cultuur, openluchtrecreatie en sport in 1999*. Rotterdam: Centrum voor Onderzoek en Statistiek

SCP (2003). *Rapportage minderheden 2003. Onderwijs, arbeid en sociaal-culturele integratie*. Den Haag: Sociaal en Cultureel planbureau (SCP)

SCP, WODC en CBS (2005). *Jaarrapport Integratie 2005*. Den Haag/Voorburg: Sociaal en Cultureel Planbureau (SCP), Wetenschappelijk Documentatie- en Onderzoekscentrum (WODC), Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS)

Veenman, J. (1995). *Onbekend maakt onbemind. Over selectie van allochtonen op de arbeidsmarkt*. Assen: Van Gorcum

Westerbeek, K. (1999). *The colours of my classroom. A study into the effects of the ethnic composition of classrooms on the achievement of pupils from different ethnic background*. Proefschrift Europees Universitair Instituut, Firenze